

SOCIAAL ZEKERHEIDSRECHT

Boom

COLOFON

Boom Mbo
klantenservice@boom.nl
www.boom.nl

Auteurs: Djoke Rispens en Odile Oort

Inhoudelijke redactie: mr. Maaïke Timmer en mr. Valesca de Voogd

Titel: Sociaal zekerheidsrecht

ISBN: 978 90 3726 875 1

Bronvermelding: Jarretera, Stas Knop, Dutchmen Photography, ANP XTRA Koen Suyk, Wikimedia/Kolja21, Rijksoverheid, RIVM, Kredietbank Nederland

Eerste druk/eerste oplage

©2025 Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Auteursrecht ten aanzien van tekst- en datamining en machinelearning is nadrukkelijk voorbehouden.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van een (of meerdere) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Door het gebruik van deze uitgave verklaart u kennis te hebben genomen van en akkoord te gaan met de specifieke productvoorwaarden en algemene voorwaarden van Boom, te vinden op www.boom.nl.

INHOUD

Voorwoord	6
1 Sociale zekerheid is bestuursrecht	7
1.1 Inleiding	7
1.2 Sociale zekerheid	8
1.3 Bestuurstaak	10
1.4 Bestuursorgaan	11
1.5 Besluit	11
1.6 Informatiebronnen	13
1.7 Samenvatting	14
1.8 Kernbegrippen	15
1.9 Opdrachten	16
2 Stelsel sociale zekerheid	19
2.1 Inleiding	19
2.2 Sociale zekerheid	20
2.3 Ingezetenen	23
2.4 Sociale zekerheid en particuliere verzekeringen	24
2.5 Boete en maatregelen	26
2.6 Samenvatting	27
2.7 Kernbegrippen	29
2.8 Opdrachten	31
3 Financiering en uitvoering sociale zekerheid	35
3.1 Inleiding	35
3.2 Wie betaalt de sociale zekerheid?	36
3.3 Uitvoeringsinstanties	37
3.4 Uitkeringen	39
3.5 Samenvatting	41
3.6 Kernbegrippen	42
3.7 Opdrachten	43
4 Volksverzekeringen	45
4.1 Inleiding	45
4.2 AOW-pensioen	46
4.3 Hoogte van het AOW-pensioen	48
4.4 Partnerbegrip en leefsituatie	49
4.5 Algemene nabestaandenwet	49
4.6 Hoogte van de Anw-uitkeringen	51
4.7 Algemene Kinderbijslagwet	52
4.8 Kindgebonden budget	54
4.9 Samenvatting	56
4.10 Kernbegrippen	58
4.11 Opdrachten	59
5 Zorg en welzijn	63
5.1 Inleiding	63
5.2 Wet langdurige zorg	64

5.3	Zorgverzekeringswet	65
5.4	Eigen risico en eigen bijdrage Zvw	67
5.5	Soorten zorgverzekeringen	68
5.6	Wet maatschappelijke ondersteuning	70
5.7	Persoonsgebonden budget	71
5.8	Sociale kaart	72
5.9	Samenvatting	74
5.10	Kernbegrippen	75
5.11	Opdrachten	77
6	Ziekte en werk	83
6.1	Inleiding	83
6.2	Wet verbetering poortwachter	84
6.3	Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen	86
6.4	Ziektewet	90
6.5	Wet arbeid en zorg	92
6.6	Samenvatting	93
6.7	Kernbegrippen	95
6.8	Opdrachten	97
7	Werkloosheid	103
7.1	Inleiding	103
7.2	De Werkloosheidswet	104
7.3	Verplichtingen	107
7.4	Duur en hoogte van de WW-uitkering	107
7.5	WW-uitkering en werken	110
7.6	Samenvatting	112
7.7	Kernbegrippen	114
7.8	Opdrachten	115
8	Participatie	119
8.1	Inleiding	119
8.2	Participatiewet	120
8.3	Bijstand	123
8.4	Bijzondere bijstand	127
8.5	Eigen inkomsten of vermogen	128
8.6	IOAW, IOW en IOAZ	131
8.7	Wajong en de taak van de gemeente	132
8.8	Samenvatting	134
8.9	Kernbegrippen	136
8.10	Opdrachten	138
9	Toeslagen	143
9.1	Inleiding	143
9.2	Toeslagenwet	144
9.3	Toeslagen via de Belastingdienst	146
9.4	Huurtoeslag	149
9.5	Zorgtoeslag	150
9.6	Kinderopvangtoeslag	150
9.7	Samenvatting	152

9.8	Kernbegrippen	153
9.9	Opdrachten	154
10	Beschikking, bezwaar en beroep	159
10.1	Inleiding	159
10.2	Beschikking	160
10.3	Behandeling van de aanvraag	163
10.4	Bezwaar	166
10.5	Beroep	169
10.6	Klacht zorgverzekering	172
10.7	Samenvatting	173
10.8	Kernbegrippen	174
10.9	Opdrachten	175
11	Schuldhelpverlening	179
11.1	Inleiding	179
11.2	Schulden	180
11.3	Schuldhelpverlening	183
11.4	Wet schuldsanering natuurlijke personen	188
11.5	Bewindvoerders en curator BW	192
11.6	Samenvatting	196
11.7	Kernbegrippen	197
11.8	Opdrachten	198
12	Sociale kaart	203
12.1	Inleiding	203
12.2	Raad voor Rechtsbijstand	208
12.3	Gezondheid en veiligheid	210
12.4	Financiën	215
12.5	Samenvatting	217
12.6	Kernbegrippen	219
12.7	Opdrachten	220
Index		225

VOORWOORD

Vakkennis, vaardigheden en kunnen werken met tools zijn essentieel voor iedereen die aan de slag wil in de zakelijke dienstverlening. Voor de assistent Business Services, de Allround Assistant Business Services en de specialisten Office en Management Support, Business Administration & Control, Marketing & Communication en Legal, Insurance & HR Services.

De leermiddelen van Knowhow | Juridisch zorgen dat jij – student Legal, Insurance & HR Services – beschikt over de juiste vakkennis en deze kennis kunt toepassen en leert werken met de juiste tools.

Standaardopbouw Knowhow | Juridisch

Je start altijd met een uitleg van vakkennis en vakvaardigheden. Met kennis- en inzichtopdrachten stel je zelf vast of je de kennis beheerst. Met praktische opdrachten leer je kennis toepassen en werk je aan vaardigheden om de kennis te verwerken. Je maakt kennis met software of informatiebronnen die jou kunnen helpen bij je kennis en vaardigheden inzetten.

De combinatie van kennis, vaardigheden en tools stelt jou uiteindelijk in staat om opdrachten die zijn gebaseerd op taken en producten uit de praktijk te maken. Daarnaast ontwikkel je met Knowhow | Juridisch studievaardigheden die in het hbo van je worden gevraagd.

Kwalificatiedossier

De inhoud van alle Knowhow | Juridisch-leermiddelen is afgestemd op het profieldeel Legal, Insurance & HR Services uit het kwalificatiedossier Business Services. De theorie en de opdrachten bereiden je voor op de kennisexamens en praktijkexamens Legal, Insurance & HR Services van Stichting Praktijkleren.

Hoe werkt de methode?

Knowhow | Juridisch bestaat uit theorie-/werkboeken en een digitale leeromgeving waarin je via je computer, tablet of smartphone kunt werken. In deze onlineomgeving vind je alle theorie en opdrachten uit dit boek, inclusief de video's, weblinks en documenten.

Je kunt daarnaast in de digitale leeromgeving met verschillende soorten opdrachten aan het werk. Vaktermen leren, jezelf overhoren met Test je kennis, doeopdrachten waarmee je met kennis, vaardigheden en tools aan de slag gaat en opdrachten die zijn gebaseerd op taken uit de beroepspraktijk.

De digitale leeromgeving kun je bereiken via digitaal.boomonderwijs.nl.

Bekijk de video, activeer de weblink of download het document

Hoe moet je de licentie activeren?

Voordat je de digitale leeromgeving kunt gebruiken, moet je je licentie activeren.

- Overleg met je docent welk type account je gebruikt.
- Ga naar www.boomberoepsonderwijs.nl/licentie.
- Bekijk de instructiefilm of lees het stappenplan.
- Volg de stappen.

Hoofdstuk 1

Sociale zekerheid is bestuursrecht

1.1 Inleiding

Sociale zekerheid in 1889: Teun Hanen is 29 jaar. Hij is getrouwd met Johanna. Samen hebben ze zeven kinderen. Door een ongeluk op het werk raakt Teun blijvend invalide. Hij kan niet meer werken en daardoor geen geld meer verdienen. Het gezin is voor het bestaan volledig afhankelijk van de steun van mensen om zich heen.

Sociale zekerheid in 2025: Jos Roosjen is 29 jaar. Hij is getrouwd met Isabella. Samen hebben ze twee kinderen. Door een ongeluk op het werk raakt Jos blijvend invalide. Hij kan niet meer werken. Jos kan een beroep doen op twee jaar loondoorbetaling en daarna op regelingen vanuit de overheid in de vorm van sociale zekerheid.

Sociale zekerheid werd een taak van de overheid. Deze taak werd als volgt beschreven:

‘De gemeenschap, georganiseerd in den Staat, is aansprakelijk voor de sociale zekerheid en vrijwaring tegen gebrek van al haar leden, op voorwaarde, dat deze leden zelf het redelijke doen om zich die sociale zekerheid en vrijwaring tegen gebrek te verschaffen.’

Bron: Socialezekerheidsrecht, in kort bestek.

Leerdoelen

- Je kunt het begrip 'solidariteit' uitleggen.
- Je kunt de grondslag van het socialezekerheidsrecht benoemen.
- Je kunt de wettelijke regels van de sociale zekerheid plaatsen binnen het geheel van het recht.
- Je weet wat een besluit en een beschikking zijn.
- Je kunt de begrippen 'bestuursorgaan', 'uitvoeringsorgaan', 'belanghebbende' en 'besluit' omschrijven.

1.2 Sociale zekerheid

Sociale zekerheid heeft eigenlijk altijd bestaan, maar de vorm waarin het bestond heeft zich in de loop van de tijd ontwikkeld tot wat het nu is. Al van oudsher keken mensen naar elkaar om. Als iemand hulp nodig had, kon hij vaak terecht bij familie, vrienden of de gemeenschap waarin hij leefde. Later gingen kerken en liefdadigheidsinstellingen hierin een rol spelen. Maar er bestond geen recht op ondersteuning.

Van armenzorg naar bijstand

In 1854 ging de overheid zich met de sociale zekerheid bemoeien. De armenzorg kwam in handen van de overheid, al werd daar maar weinig invulling aan gegeven. Pas als mensen nergens anders terechtkonden, konden ze een beroep doen op de armenzorg. Ondersteuning krijgen van de overheid bleef echter een gunst. Daarbij konden mensen nauwelijks leven van wat ze uit de armenzorg kregen.

Sociale zekerheid en verzorgingsstaat

Dit veranderde in 1965. In dat jaar trad de Algemene bijstandswet (Abw) in werking. Vanaf dat moment hadden burgers onder voorwaarden recht op ondersteuning in de vorm van bijstand.

Werknemersverzekeringen

Rond 1900 had de overheid al maatregelen genomen om werknemers die voor een werkgever werkten te beschermen. Die bescherming gold voor de arbeidsomstandigheden en de lonen, maar ook de eerste sociale verzekeringen werden verplicht. Werknemers waren daardoor automatisch verzekerd tegen arbeidsrisico's. In 1901 ontstond bijvoorbeeld de Ongevallenwet. Als een werknemer op het werk een ongeval kreeg, had hij op grond van deze wet recht op een uitkering. In 1930 kwam daar de Ziektewet bij. Werd een werknemer ziek, dan had hij recht op een uitkering op grond van deze wet.

Na de Tweede Wereldoorlog werd dit stelsel van werknemersverzekeringen uitgebreid en vernieuwd. Er kwamen verzekeringen bij voor werknemers die werkloos of langdurig arbeidsongeschikt werden.

Volksverzekeringen

Na de Tweede Wereldoorlog kwamen ook de volksverzekeringen tot stand. Daarmee werd de sociale zekerheid uitgebreid tot alle burgers. Er kwamen wetten die voorzagen in uitkeringen aan ouderen, weduwen en wezen en zieken. Hiermee was de verzorgingsstaat een feit. Iedereen kon vanaf de wieg tot het graf rekenen op verzorging vanuit de overheid.

Veranderingen

Sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw zijn de socialezekerheidswetten meermalen aangepast. Daar zijn verschillende redenen voor. Een belangrijke reden is de verandering in de samenstelling van de bevolking. In de inleiding las je over een jong gezin met zeven kinderen, terwijl het gemiddelde aantal kinderen dat nu geboren wordt minder is dan twee per gezin. Daarnaast blijven mensen in Nederland steeds langer leven. Daardoor komen er in verhouding minder mensen die meebetalen aan de lasten van de verzorgingsstaat tot mensen die gebruikmaken van de voorzieningen.

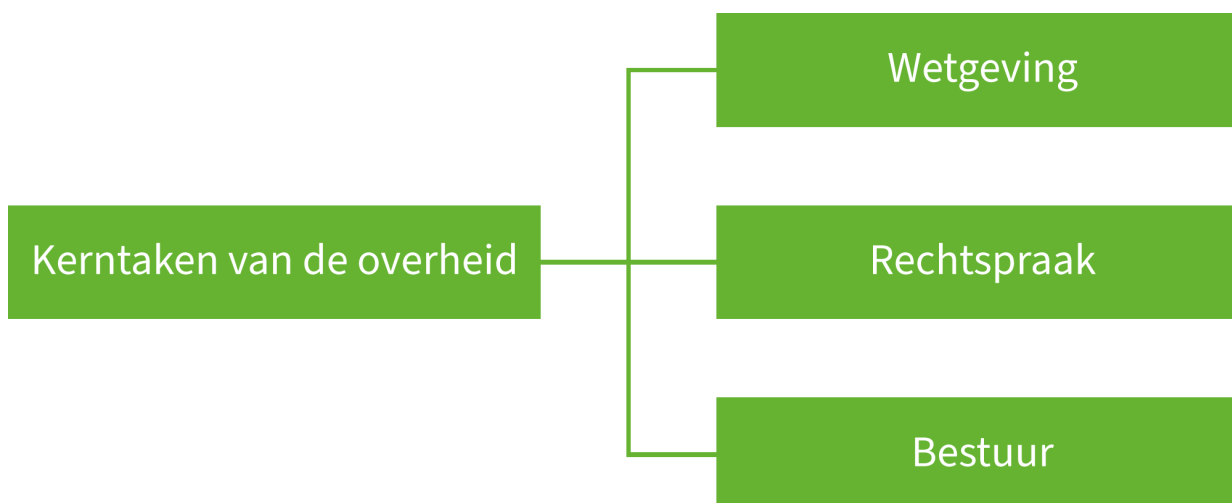

Van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving

Vanaf het moment dat sociale zekerheid een taak werd van de overheid, is de Nederlandse overheid primair verantwoordelijk voor het welzijn van de burger. In de afgelopen decennia heeft de landelijke regering steeds meer taken en uitvoeringen van de sociale zekerheid overgeheveld naar de gemeenten in de vorm van voorzieningen. Daarbij verwacht de overheid meer zelfredzaamheid van de burgers. Werken en bijdragen aan de maatschappij wordt belangrijker gevonden dan een inkomen krijgen. Daarom moet de burger er alles aan doen om zelf weer voor een inkomen te zorgen. Als dit, ondanks volledige inzet van de burger niet lukt, bestaat het recht op een uitkering of ondersteuning vanuit de sociale zekerheid.

Met deze aanpassingen spreken we niet meer van een verzorgingsstaat, maar van een participatiesamenleving.

1.3 Bestuurstaak

Kerntaken van de overheid.

Onderdeel van het bestuursrecht

De overheid heeft drie kerntaken: wetgeving, rechtspraak en bestuur. Besturen is zorgen voor een goede gang van zaken in het land. Het uitvoeren van de sociale zekerheid en het beslissen over uitkeringen en voorzieningen vallen onder deze bestuurstaak van de overheid. Het bestuursrecht geeft regels voor de manier waarop de overheid haar bestuurstaak moet uitvoeren.

Het bestuursrecht gaat over zeer verschillende onderwerpen, zoals milieu, onderwijs, vreemdelingen, belastingen, openbaar vervoer en woningbouw. Elk gedeelte van de bestuurstaak wordt geregeld in één of meer aparte wetten.

Al deze wetten geven regels voor de rechten en plichten van burgers en overheid. Wie wil weten of hij recht heeft op kinderbijslag moet kijken in de Algemene Kinderbijslagwet (AKW). En wie wil nagaan of hij recht heeft op een werkloosheidsuitkering kijkt in de Werkloosheidswet (WW).

De inhoud van de bestuurstaak is geregeld in de verschillende bestuurswetten. Daarnaast is er de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Deze wet geeft definities, begrippen, zorgvuldigheidsregels en procedures die in principe voor alle verschillende onderdelen van het bestuursrecht gelden.

De regels van de Awb vormen het algemeen bestuursrecht vanwege de algemene werking van de Awb. De wetten die regels geven voor een specifiek onderdeel van de bestuurstaak van de overheid, zijn de bijzondere bestuurswetten.

AOW-pensioen mevrouw Van Oven

Mevrouw Van Oven bereikt de AOW-gerechtigde leeftijd. Omdat zij een aantal jaren in het buitenland heeft gewoond, krijgt zij niet een volledige AOW-uitkering. Sociale Verzekeringsbank (SVB) stelt vast dat zij recht heeft op 70% van het AOW-bedrag. SVB stuurt haar een brief waarin staat dat zij 70% van de AOW-uitkering krijgt.

Het besluit om mevrouw Van Oven 70% van het AOW-bedrag te betalen moet SVB motiveren. Dit wil zeggen dat in de brief moet worden uitgelegd waarom de uitkering lager is dan 100% van het AOW-bedrag. Dat het besluit moet worden gemotiveerd staat niet in de AOW, maar in de Awb. Want het gaat om een algemene regel die voor het hele bestuursrecht geldt: bestuursorganen moeten de besluiten die zij nemen goed motiveren en deze motivering in hun besluit opnemen (zie art. 3:46 en 3:47 Awb). Dit voorbeeld maakt duidelijk dat wie een bijzondere bestuurswet, zoals de AOW, wil toepassen niet genoeg heeft aan het bestuderen van de wettekst van de AOW. Hij moet daarnaast de algemene regels van de Awb kennen.

Vandaar dat we dit boek beginnen met enkele kernbegrippen uit het algemeen bestuursrecht die ook voor de sociale zekerheid van belang zijn.

1.4 Bestuursorgaan

Een van de hoofdrolspelers in het bestuursrecht is het **bestuursorgaan** (art. 1.1 Awb). Kenmerkend voor bestuursorganen is dat zij een deel van de bestuurstaak uitvoeren. Zo voert bijvoorbeeld SVB de volksverzekeringen uit en het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) de werknemersverzekeringen.

Een bestuursorgaan voert een deel van de bestuurstaak uit. Een bestuursorgaan in de sociale zekerheid heet een **uitvoeringsorgaan**.

Belanghebbende

De tweede hoofdrolspeler in het bestuursrecht is de **belanghebbende**. De belanghebbende is volgens art. 1.2 Awb degene wiens belang rechtstreeks is betrokken bij een besluit van een bestuursorgaan. Zo is mevrouw Van Oven uit het voorbeeld een belanghebbende, want het besluit van SVB raakt haar direct.

Specifiek eigen belang

Voorwaarde voor een belanghebbende is dat hij een eigen belang heeft dat door het besluit wordt geraakt. Dit wil zeggen: een belang dat hemzelf raakt en dat anders is dan een belang van burgers of bedrijven in het algemeen. De belanghebbende is dus rechtstreeks betrokken bij een besluit. Als het college van B en W bijvoorbeeld een aantal besluiten neemt waardoor uitkeringsgerechtigden minder bijstand krijgen, zullen misschien veel burgers van de gemeente dit uit sociaal oogpunt betreuren. Toch zijn zij niet allemaal belanghebbenden, want zij hebben niet allemaal een eigen, specifiek belang. Belanghebbenden zijn in dit voorbeeld alleen de personen die door deze besluiten minder bijstand krijgen.

Rechten van de belanghebbende

Belangrijk is om te weten of iemand belanghebbende is, omdat de Awb alleen aan belanghebbenden bepaalde rechten toekent. Zo heeft alleen de belanghebbende het recht om bezwaar tegen een besluit te maken en er zo nodig tegen in beroep te gaan bij de rechter.

1.5 Besluit

Behalve de begrippen 'bestuursorgaan' en 'belanghebbende' is het **besluit** een kernbegrip in het bestuursrecht. Een besluit is een schriftelijke beslissing van een bestuursorgaan die rechten en plichten schept tussen bestuursorgaan en belanghebbende.